ЦРНОГОРАЦ.

НЕЂЕЉНИ ПОЛИТИЧКИ ЛИСТ.

БРОЈ 27. На Цетињу, у Суботу 24. Јулија 1871. ГОДИНА I.

ЦРНОГОРАЦ излази један пут нећељом. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. ф. 6; по год. 3; четврт год. ф. 1. 50. н.; — За СРБИЈУ год. ф. 7; по год. ф. 3. 50. н.; четврт ф. 1. 75. н. — За све друге земље год. ф. 8.; по год. ф. 4.; четврт год. ф. 2. — За огласе плаћа се за ред 5 новчића. — Дописи, предплата и све наручбине шиљу се уредништву на Цетиње преко г. Петра Рамадановића у Котору.

НАШЕ ВРИЈЕМЕ И НАШ РАД.

Посљедња десетина година позобала је доста витешкијех глава и ојадила млогу кућу и породицу у Јевропи. Талија и Францеска, Њемачка и Турска огрезоше штоно реч' у крви до кољена — ал та проливена крвца није свуда у безцење потекла. Из те крви поникло је уједињење два велика народа, њемачкога и талијанскога.

И наш је народ у овој десетини година крв своју проливао и српске су главе гомилама падале — али данас морао би патријот српски са ојађеним срцем на ту минулу десетину година погледати, горко узданути и узвикнути: ђе ли бисмо, ђе ли четовасмо — ђе ли наше изгубисмо главе! Витешке главе српске падаше, али у заман — крвца се српска прољеваше, али у безцење — а које томе крив, до ми сами, до сам народ наш. Док се једни па једном крају крвавише, други на другом крају или дремаше или пјеваше — један у клин други у плочу, ето то су стари и већи јади наши.

Кад је оно мали Пијемонт заступу уједињења и ослобођења народног развио — кад је бесмртни Кавур велику мисао свеколиког уједињења италијанског народа на ту свету заставу јавно и одважно записао и као врховно начело своје племените политике истакао — сви су редови народа италијанског, све су се странке њине тој великој мисли поклониле и застави уједињења италијанског оберучке пригрлиле. Краљевци и републиканци, комунисте и социјалци — Кавур и Гарибалди, Ратаци и Мацини — једним словом: сва Италија слегла се сложке и прикупила око те велике мисли, око те дивне заставе народне, а заједничка борба за ослобођење и уједињење Италије одпочела се са слогом а свршила са славом и побједом. Слаба снага мекушних Талијана, чуда је учинила а само зато, што је ту снагу заједничка воља и братска слога снажила и непобједном учинила. Италија слави данас слогом својих синова уједињење цијелог италијанског народа, то уједињење довршено је и крунисано у старој престолници Ромуловој у старом и славном Риму.

Што је славни Кавур и Виктор Емануил за Италију, то је ето сада Бисмарк и Виљем за Њемачку учинио. И њемачко је уједињење слогом, зрелом и реалном политиком њемачког народа свршено и утемељено и сад једном и другом народу остаје, просто и на вољу, да кућу своју, да своју ослобођену отачбину уређује како му се најбоље свиди и да државом народно-политичне установе своје преображава и дотерује према духу времена, према потреби према свијести народа свога — то им је сад једини задатак. — А ми Срби — шта ми чинимо?

Ми жали Боже или мудрујемо и дипломатишемо — или се као што Црногорци веле соколимо, или пјевамо и наздрављамо — или се заносимо у сањаријама, политичким илузијама и ситничарским расправама. Ми прејудикујемо времену и духу времена — ми кушамо и покушавамо скок у природи, у друштвеном и политичком правцу, једним словом ми се једнако заносимо — код нас је у истини: ум за морем, а смрт за вратом. Нама је брига, како ћемо слободу човечанства извојевати, а овамо нам најпрље ропство браћу и сестре с дана у дан мори и затире — ми чујемо и одзивамо се гласу западничког републиканства, социјализма и комунизма, а нечујемо и неодзивамо се тужном гласу, вриску и јауку ојађене и потажене браће наше — ми једнако напијамо и наздрављамо јединству српском и с чашама и здравицама на Призрен идемо, а непомишљамо, да на сваку здравицу нашу по једна глава српска падне, непомишљамо и негрозимо се од помисли, да се са сваком проливеном чашом вина пролије и братска крв њеког у ропству чамећег брата нашег — није ли то од нас, који се чинимо да се чак за права и слободу целог човечанства боримо и жртвујемо, грозно и нечовечно лакоумље!

Пијмо само, пјевајмо и наздрављајмо тако још који дан, још њеко вријеме само, па ћемо се на јад увјерити, да на скоро нећемо имати више коме наздрављати — а по томе мого би лако ред и на наздрављаче доћи. —

Вријеме је већ Срби, да сами себи истину кажемо, вријеме је крајње да увидимо и признамо, да нисмо на путу који у Призрен води. Доста је већ било сањарија и дјетињарија, доста трвења и гложења, доста бесједа и сјела — време је да наступи збиља, да наступи мушки рад, да наступе дјела. Народ српски са свију крајева ако не жели, да пропадне, треба да осуди сваку мисао сваки рад сваког свог члана, који није стварно и управно управљен на ослобођење и уједињење народа српског — народ српски у жалостном интересу свога опстанка треба на мах да дигне своје повјерење и симпатије од сваког свог сина, који данас словом и дјелом не иде на директно ослобођење и уједињење народно — народ српски на сваком крају треба да је спреман и рјешен да даде последњу пару и последњу кап крви за што скорије ослобођење и уједињење своје, ако не жели да сам себи својим немаром, неслогом и нерадом гроб неископа — ако нежели, да својим очима своју пропаст види: ко неће напред тај мора натраг — о том сумње нема.

Избора другог нема, догађаји се у Јевропи брзином муње збивају, катастрофе народне преко ноћ долазе — ако овако узрадимо као до сад, можемо лако и брзо дочекати, да нас трула и и опала Турска падмаши и претекне. Идеја уједињења мусулманског оживљује, она се с њеким планом шири и удешава — ако оживи и ускрсне, ми ћемо јој нашим нехатом и нерадом живота дати — а стара је и освједочена истина, да свог противника никад не треба за маловажног држати — та се погрешна мисао сама на себи млога пута грозно осветила. — Крајње је вријеме, да добро очи отворимо, да се ријешимо, да прегнемо — да нетропаднемо.

Примјера и искуства смо доста имали — снаге доста имамо — треба нам само крјепка воља — од воље до дјела само је један корак — напред дакле на дјело, на велико и племенито дјело слободе и ослобођења народног у име Бога!

(Саопштавамо ову отворену ријеч једнога искреног пријатеља народног. Непријатна слика стања нашега, која се овђе износи вјерна је доиста „нашем времену и нашем раду.“ При свем том ми је износимо нашем народу, јер ако ћемо једнако сами себе и међусобно се заваркивати, нашем јаду неће бити краја. Ова искрена ријеч иде за тијем да нас пробуди из запоса и побуди на озбиљнији и једини рад, који нама треба да је најсветији и најпречи, т. ј. политичко ослобођење и уједињење народа нашег. То треба да је и то мора бити једина тежња свакога и свију нас. У.)

ЈУГОСЛАВЕНСТВО.

Почетком овога мјесеца почео је излазити у Букарешту српски лист „за умно и политичко уједињење Југословена“ под именом „Југословија.“ У своме првом броју доноси овај уводни чланак, с којим управо хоће да обиљежи свој правац:

Мисао о уједињењу Југословена није стара, али је нашла скоро свуда на југу словенском своје привржене, и она је постала идејом младог нараштаја. Особито после седанске битке увидела се је потреба сдружења, кад се је Њемачка тако осилила. Пре тога биле су југословенске тежње само снови неколицине ватрених Словенаца и Хрвата. Сам „Слов. Народ“ није био пријатељ уједињењу, бојећи се, да ће се племенске индивидуалности у Југословенству изгубити, — да Срби и Бугари не маре за остварење те мисли. Сва заједница, коју су онда Чеси, Словенци и Хрвати тражили, била би њека узајмност с њеким дипломатским језиком, — али та мисао била је тако магловита, да се није могла ни код најбоље воље разумјети. Због нејасности и непрактичности тога програма није дуго ни постојао, па мислимо да су га и Чеси напустили.

У Љубљани саставили су после тога словенски и хрватски родољуби (Срби и Бугари тамо нису били заступани) други програм, коме је била тежња, да се аустријски Југословени споје у једну област, и да аустријска влада промјени своју турскофилску политику. — Уз тај програм присташе Словенци, Хрвати и њеколико Срба.

Програм овај је мирни и не дира у опстанак Аустрије, за то му се влада није ни противила, ма да га у дело привести неће: али усвојити га не може цело Југословенство. —

Турски Словени гоњени као ни један други народ на свету не могу се задовољити с њим, они друго неће, но да се турско царство са свим уништи. — А маса Југословена живи у Турској, на које се тај програм није осврћао. Ни аустријским Словенима неће дуго по вољи бити, јербо само жажељена аутономија југослав. земаља није доста за њихову независност и јединство.

Југословенско питање не да се другим начином, но револуцијом извести. И Турска и Аустрија морају пропасти, тек онда је исто решено.

Кад ће то бити прорицати се не може. Ствар зависи од околности, буди више мање угодне.

Овакво је сада стање Југословенства.

Очевидно је да то стање није повољно, и да се без крвавог окршаја на Југославију не да ни помислити, и ако је ствар такова, опет наду и веру не смемо губити, кад ту изгубимо, пропало је све, пропали смо и ми сами. —

Има нас 13-14 милијуна, а подељени у две државе, и у тима још без заједничке политике, — без моралне помоћи од Србије, није ли ово жалостно? — Човек би се ослањао на Русију, али руски дипломате пале више тамјан Бајсту и Алинаши, него да проуче стање наше и наше тежње, и ако што чине за турско хришћанство, свуда вири егоизам из те помоћи.

Шта да радимо? Да очајавамо? или да скрстимо руке, па да дође први бољи и да нас сатре све? Ни то не можемо и не смемо. Од отаца наших нисмо примили ништа, но жељу за ослобођењем и мржњу према нашим угњетачима с ове и оне стране Саве и Дунава. — Два су нам примера светлила као једине звезде на ју-

гословенском небу: непобедност Црне Горе и ослобођење Србије. И кад видимо огромна дела наших предака, морамо се запитати, зар ми, њихови синови и унуци баш ништа не вредимо, да спавамо и сносимо гоњења, која са свију страна као киша из неба на нас падају? —

Црна Гора одољела је свим турским навалама, ни султани, који су отели Мађарску и пред Бечом утаборили своје војске, нису могли покорити малу земљу, и мални народ. Каза ћете: Црногорца бране његови кршеви, неприступност његове земље. А ми вам одговарамо: Не брани га оно, него јуначко његово срце, — и стену може човек покорити, али одушевљење и љубав домовине нико. Ово двоје спасло је Црну Гору а не камење. — У Црногори и жена и дете брани отачаство, — и сви ће пре погинути, него што ће она престати бити слободна, независна земља. Црногорац тако воле своју слободу да му је милија од живота,— и због тога је остао слободан — сам свој господар. —

А ми . . . У Аустро-Угарској први људи, први родољуби гледају како да се помире са Мађарима, Немцима и Талијанима, — и на жалост за какву малу олакшицу одричу се независности. Није ли присаједињење Војводине Мађарској, није ли унија тројединице са Угарском, губитак најважнијег — хрватског пристаништа — Реке — није ли одцепљење Међумурја од Хрватске довољан доказ, какви смо ми јунаци на речима, кад треба да се уздижемо, а какве смо хуље, кад треба да мушки устанемо да од свога права не уступимо ни длаке.

Какво је наравнање Бугара са Портом? Каква је автономија што ју траже, и како ће се извести? какав је њихов екзарх, и каква је њихова независна црква? —

Шта бива у Босни, у Херцеговини, у Старој Србији. Каква безделија чини порта средством својих чиновника и осталих Турака, који по свом ћефу убијају хришћане, безчесте жене, девојке и децу? Шта бива са осталим народима у Турској?

Стид нас је да искажемо све, што знамо, а још већма се стидимо, што ми све то трпимо као стока, што пропустисмо скоро 500 година не радећи ништа за наше ослобођење. Стид нас је што и место да у заједници оборимо општег непријатеља, свађамо се међусобно; Бугарин с братом, Грком, Србином; Србин с Бугарином и т. д. Зар у оваквој несложи може бити добра плода? —

Зато и само зато чамили смо 500 година у ропству, и ако се не опаметимо чами ћемо још нових 500 и више, док коначно не пропаднемо, док се избришемо ми и наше име из хисторије.

Нећемо навађати даљих примера: Србија — она мала Србија ослободила се је од јарма турског, — а 9 милијуна Југословена у Турској није у стању да разбије шаку османлија, која и тако већ из дана у дан пропада. Да то се не може! А могу се подржавати којекаква распре, које сатиру само наше силе!..

Једном речи: казао ко му драго, да време још није дошло за наше ослобођење, сматрајте га зе издајицу. Време никад ником не долази, него времена, хисторична и културна праве народи, — а не шарлатани, који хоћу да проведу свој век без времена и у задовољству.

Зато Југословени: Не кажемо вам, да је ово пресудан час, тај ћете за вас и за ваше потомство учинити сами, али то нам полаже наша савјест, да чим даље оклевате, тим даље сте и робови, и ми с вама. Не мојте се уздати у никога, него једино у своју снагу и пре свега у праведност ваших захтевања, пак морате победити, ако не ви, ваше потомство, које ће примити и довршити борбу својих отаца.

То вам кажемо: Правда мора пре или после победити, то је већ у вечитом закону основано.— А жеље су наше праведне.

Не бојте се, Бог је с нама, кад устанемо за слободу против тиранства, за правду против неправде. Он нам је ова чувства засадио у срца, — и на њима оснива се цело друштво!

Није ли било већ доста наше патње, нашег робовања, нашег плача? Пет вјекова је скоро прошло, од како су пропале српска и бугарска држава, и за тих пет векова морали смо научити, да само слога, братска љубов, поуздање у саме и у праведност наше ствари може нас спасти. Наши гонитељи из дана у дан слабе, и оно што су створили насиљем, неправдом, подјармљивањем других народа, руши се, очити знак, да се навршавају дневи нашег угњетења, да се правда опет враћа нама. И Турска и Аустрија су изнемогле, и дневи њиховог опстанка зависе само од нас, и наше слоге, од пожртвовања, које ћемо принети домовини, нашем потомству.

Будите на опрезу од оних људи, који се плаше од сваког предузећа, они нису за ништа способни, и да је судбина нашег народа поверена њима, ми би вечито робовали.

ИЗ НАШИЈЕХ И СТРАНИЈЕХ НОВИНА.

„Народ“ ушљед данашње борбе народа са постојећим стачем у Аустрији говори овако о одношају српско-хрватскога народа према Мађарима:

Из толкогодишњег нашег војевања са Мађарима на политичном пољу, из толиких наших осујећених покушаја, да се једном стално поравнање уведе између Мађара и осталих народности, ми Срби добисмо до данас то искуство, да је са Мађарима свака трансакција немогућа. Ми морамо дакле наше очи на другу страну окренути, те било штампом, било на последку и делима потпомагати онакове факторе, који ће Мађарима алтернативу пред очи ставити, да између пропасти своје и задовољења народности бирају. Такви су фактори сједне стране славенска влада у Бечу са државним вијећем, а с друге стране хрватски сабор у Загребу.

Последњи избори у Хрватској показали су цијелом свету на видику, да је не само на сјеверу монархије, него и на југу свјест народна дубоко корен ухватила, и да су се Мађари јако преварили у рачуну, кад су мислили да ће октројком од 1867 године за навјек осигурати себи чврстог темеља у југу монархије. Начинише с народом без народа њеки уговор на 10 година, мислећи, да се исти по природи својој једнострано не може раскинути, док му одређени рок истече; а нису ни имали на уму, да је тај уговор једнострано и начињен, јер се тадашња измајсторисана већина хрватског сабора и не може као друга уговарајућа, странка сматрати, особито кад се ту радило о срећи и будућности једног народа. Наравно да данашња већина хрватског сабора, ако жели да своју легалност одржи, не може на то становиште стати, и тим начином изравнање као присиљен уговор ништавим прогласити; али јој ипак у свој сили и спази лежи, да законитим путем ургира ревизију, која ће српско-хрватском народу у Тројединици подпуну *грађанску и политичну слободу ујамчити, која* неће начинити Хрватску провинцијом „свете круне стефанове,“ него координираном земљом са свима оним правама, што су некидан у „Бранику“ означена била.

Наравно према оваким захтевима садањи хрватски сабор постиће по свој прилици судба та, да ће разрешен бити, но тај поступак мађарске владе неће нимало ослабити народну свјест и антипатију против мађаризма, него ће што више ојачати. Мађари су једаред имали већину на хрватском сабору, али тешко да неће бити и — последњи пут. Сила им је још у рукада, они могу разрешити сабор, колико год путн хоћеју, али ће при сваком избору опет народну већину имати пред собом, која ће толико исто пута против силовања свој veto уложити и пред цијелом Европом жигосати нечувено политично тиранство мађарске владе.

На послетку и то ваља на ум узети, да је свака сила за времена. Мађари треба добро да погледе око себе, па ће видити, да осим помађарених Њемаца и Чивута, не само у монархији него у целом свијету ни рода ни пријатеља немају. Једино, на што се још сад ослонити могу, то је милост монарха, но доћи ће врјеме, а то није далеко — кад ће и ове нестати, па им тада може лако приличити она изрека; Путуј игумане!

Ово не говоримо за то, што би им претили или што би њеке туторске савјете хтјели им давати, него их само пажљивим хоћемо да учинимо на ону струју, која се на сјеверу и југу монархије показује, и од које не могу имати бољег весника за будућност своју и пашу. Ветар, који је на сјеверу и југу почео дувати, славенски је вјетар, и Мађари, ако хоће да буду један кормановш на тој дуалистичној лађи, морају онако управљати, како тај ветар дува. Иначе може се лађа лако разбити о стену својих незадовољених народа и утонути у мору славенства и германства.

О Пољацима, који су се већ доста нагутали и о слози опозиције Словенске, која је данас најпотребнија говори „Браник“:

„Јучер јависмо, како „Газета Народовна“, увиђајући потребу споразумна рада међу Словенима у Цислајтанији, наговара Пољаке, нека би уговорили с Чесима заједнички програм прије него ли дође до нових избора за саборе, да се лакше узмогну отимати пријевлади њемачкој. Која срећа, да су Пољаци прихватили спасоносну оту мисао прије десетак годинах. Јамачно би ствар славенска у Аустрији стајала данас посвема другчије.

Но прво неби им било требало клањати се и Савлу и Павлу, већ би, подупирани снажном опозицијом чешком, били одољели свакој навали непријатеља не само свога или ческога народа, већ у обће славенскога, острио он мач свој убојни у Бечу или у Пешти, а по друго би у слози с опозицијом још и словенском и нашом затворили онај пролом, из којега је провалило све нас убијајући дуализам.

Није разлог ли домаћа штета, која данас гони Пољаке у слогу с осталом браћом својом, већ ће прије бити слога и снага опозиције ческе, словенске и наше, те се они почимају освјешћивати, видећи, да сами немогу нити одољети нити ништа постићи, док остала опозиција славенска, корачајућ противним од њихова пута, лама и крши непријатељем по свуда сијапе запријеке.

Сепаратистичне тежње, којими су похваљивали само плетиво живљу славенскому противних влада, а упропаштивали животне интересе свога народа, пољски су вође кроз цијело врјеме од десет година одмицали народ пољски из заједнице с осталим Славенима у монархији хабсбуржској, небринећ се нит нетаруђ си главе, како ће Чеси и Словенци горе а ми доље проћи у борби с непријатељи нашими.

Али данас, пошто се је тај сепаратизам љуто осветио самому народу пољскому, пошто је угледна опозиција ческа приморала владу, тер смишља, како би се дало нагодити с народом ческим; пошто је опозиција народна у тројединој краљевини тако еклатантно поразила војску владину, пошто је пораз ненародне владе у нас по свем славенству одушевљењем поздрављен, бива, тер се и Пољаци клоне под барјак славенске слоге и узајамне борбе. Ту њихову одлуку, ту живу жељу срца славенскога радо ћемо поздравити сви, ђе год нас итко живи и мисли по славенски.

Пољаком се ваља угледати у Ческу и Словенцију. Ческа опозиција небијаше само страх и трепет на влади сједећим људем у Бечу, она је многу ноћну утвору загнала у главу и грофу Андрашију.

Словенска опозиција радећ према Ческој довољно је већ ослабила крила њемшкутарска у Словенији, и она већ данас поносом гледа на војску своју, што се зове побуђеним и свијесним народом славенским.

И ческа и словенска опозиција, промичућ свака за себе интересе свога народа, удешиваху рад свој тако, да неушкоде нити интересом осталих у монархији Славенах. Радећ оне тако, олахкоћиваху посао и народној опозицији у тројединој краљевини помогоше јој поразити владину војску и тјерати читав рад патронах владе хрватске на жалостан абсурд.

Вјерујемо, да с тако удешена и споразумно равнана рада неморе бити други него ли онаков резултат, какав је постигла опозиција наша. Зато је и била и јест свеобћа радост у славенству, што је народ наш, слушајући воће своје, јатомице наваљивао и непрестајао, док није поразивши плаћенике, заслужно похвалу читавога славенства, које га данас и опета радо узиме у оне редове, што се небоје разгалити груди непријатељској стријели, кад ваља спасавати домовину и име славенско.

Славу, што су ју ономадне у Љубљани приредили родољуби словенски на спомен побједе наше у борби изборној за сабор, узеше воће наше а узети ће читав народ наш поручанством, коли је високо већ попела се свијест у народу славенском, узети ће јамством, коли је жива осјета на узајамност славенску. Та слава, што су ју браћа Словенци славили с побједе народне наше опозиције, још се нас живље јуначити на бој о право домовине наше, још ће разјаренније лавове пушћати пољем нашим, да бране слободу и право не само краљевине хрватске, него свакога појединце племена славенскога.

Ака дакле икога, сигурно ће нас радовати, услишају ли Пољаци глас споменутога гласила, ако кому играти ће нам срце с радости, изврјује ли опозиција ческа побједу за свој народ, ако итко икога братимски загрли, загрлити ћемо ми браћу своју Словенце, доживимо ли срећан онај дан, којега буде мајка Словенка срећом народа славенскога очарана, пјесмом будила на нов живот и доли и горе словенске.

Овако одобравајући срећну мисао „Газете Народове“, овако желећи побједу браћи својој у Ческој, оваковим завјеравањем се захваљујући сусједом својим, што прославише нашу побједу у Љубљани, ми остајемо стални и неустрашими на бранику слободе наше и нећемо попуштити, док или неизвојујемо, што је по народ спасоносно, а има бити на радост свему свијету славенскому или неизгинемо кано људи, који се небоје и радити и страдати за свој народ.“

Железничка конференција у Бечу свршена је. Турска је хтела да се одреди само за босанску пругу где да се скопча, а српска да се још проучава па доцније да се одреди где да скопчана буде. Бајст се саглашавао с тим, а исто тако и Хирш: Андрашија је с гледишта угарских интереса енергично устајао противу тога и државнички расветлио све стране питања, изјавивши како на конференцији, тако и приватно начином најодсуднијим, да од свог гледишта одступити не ће. На послетку је решено: да се Турска за шест месеци изјасни за место, где ће српска пруга бити скопчана, па онда ће се и за босанску одобрити да се скопча, а ире никако.

Тако извештава „П. Лојд“ у најновијем листу свом о овом важном питању, које толико засеца у интересе нашег отачанства. Уједно у том листу читамо и неке појединости о течају преговора. Највише се радило о томе, да би се босанска с аустро-угарском код Новога, а уједно и српска пруга велике међународне трговачке железнице саградила. Босанска пруга била би истина најкраћа свеза између истока и западне Европе, али још краћа и најјевтинија свеза између Цариграда и пристаништа на јегејском мору с једне и центрума у севера на копну с друге стране она је пруга, која би код Софије се одвајајући к северу ишла преко Алексинца, Београда, Кикинде и Пеште како према Бечу, тако и према северу у Бреславу и у пристаништа на источном и северном мору, Последња ова пруга не само је због тога пробитачнија, што је географски краћа, већ и што босанска пруга, која преко више вода мора прелазити а мимо то везује се и са семерингенском железницом, прегрдне ће капитале прождрти и у следству околности те што ће читав низ „Семерингена“ имати, радња јој мора преко мере бити скупа. Политички су обзири, због којих, Потра жели да се босанска пруга сагради, али баш за то кад би се политичким интересима жртвовали интереси народнопривредни целе аустро-угарске монархије а посредно и средњеевропског севера, као и Србије — то би била неопростљива погрешка. Заступник портин на конференцији пре свега је захтевао, да се с аустро-угарске стране за босанску пругу одобри да се скопча код Новога. Противу овог захтевања није имао нико ништа, али су угарски државници изјавили, да ће на скопчање код Новога пристати само онда ако Порта одобри да се српска пруга скопча код Јанкове Клисуре или код Алексинца. На овом основу најпосле је 6. ов. м. углављено, да је угарска влада готова одобрити да се босанска пруга скопча код Новога чим српска пруга буде скопчана код Јанкове Клисуре или код Алексинца. Која од ових двеју точака да се узмето није могло бити решено, јер претечно још нису проучене, па је за то по предлогу грофа Андрашије остављено Порти, односно дирекцији отоманске железнице шест месеци рока да свезу српско-турске пруге проучи и реши се било за једну или за другу точку. Уједно ће дирекција турске железнице и с другима, који су ту интересовани са српском владом, државном железницом и т. д, учинити неке погоде у смотрену железничке радње, и у том погледу се турско друштво нада, да ће моћи да учини предлоге, које ће у стању бити да противоборне интересе изравнају, Ако као што нема сумње, изађе за руком ове погодбе учинити међу суинтересованима, то се турско друштво обвезује за три године дана солунску пругу саградити до точке где ће са српском бити скопчана.

ДОПИСИ.

СКАДАР, 18. Јула. — Пошљедни пут јавио сам вам какво је стање у Скадру, и по ономе, т. ј. што је буна онако напрасно и жестоко букнула могло се с поуздањем очекивати, да ће се из тога догађаја развити замашне и врло озбиљне ствари у најскоријем времену. Међутијем новијех појава нема никаквијех. И данас стоји све још онако исто, како се заплело првијех дана. Смајил паша сједи у своме Конаку опкољен војском и заштићен топовима, пазар једнако затворем пити се зна кад ће се отворити, а свијет узнемирен, ништа не ради и непрестано се купе у гомиле. Сваки је наоружан малијем пушкама и ножем за пасом, а друге пушке још нико не носи, но их држе спремне у кућама. Једнога дана пронио се глас, да је Смајил паша хтјео умаћи у град али да се није смио усудити из двора, ђе су и споља и изнутра понамјештани шатори пуни низама.

Синоћ сам чуо, да је пристао један вапор крају од Бојане, а данас дознадох да је Смајил по ноћи послао једнога Миралаја су 100 сухарија на исти вапор.

Много се данас говори и о томе, да ће до сјутра доћи њеки Мехмет-али-паша су четири табора низама, и то је врло могућно, јер се то сваки дан очекује. (Чујемо да су већ дошли. У.) Због тога је Смајил паша наредио свијема пећарима, да до мрака буде готово 4000 чифти љеба.

Ако збиља дође та војска у Скадар, онда, држим, да ће устанак брзо лећи, јер су Скадрани већ сада поплашени. Они ће се умирити како паша имајући већу силу на расположењу, употреби строжије мјере и не само да неће добити никакве олакшице, него могу лако још силом бити приморани на све, против чега су се побунили. Осим тога отићи ће их доста, бар од коловођа у тавницу. Тога се њеки и боје, па су с тога и одважнији и они би ради били, да силу силом одбију. Чује се да су њеки имућнији Турци и Арбанаси дали знатну суму новаца на циљ устанка, а и праха да имају доста у приправности.

Одрже ли ови превагу онда може још свашта бити, јер су Арбанаси околни сви жељни да дође до озбиљна окршаја и на прву пушку, тако њеки увјеравају, сви би дошли Скадранима у помоћ. По моме схваћању томе су слаби изледи, јер Арбанаси унутри неће се прије покренути него што виде Скадар сав на ногама, а тако су Скадрани опет и неодлучни и скоро застрашени, то ће сва грмљавина проћи без пљуска.

Паша дакле има изгледа, да лако угуши овај устанак, но у толико више треба да је опрезнији у поступању са устаницима, јер ако их почне апсити, гонити и прогонити, он ће само још веће незадовољство изазвати и онда, ако би се устанак поновио, ствар би могла много озбиљнија и за Турску опаснија бити. Паши мора бити познато трошно стање турске царевине, па с тога може знати и то, да се пожар може лако раширити на све стране, букне ли само на једној.

Толико о овдашњем немиру, што буде даље, јавићуви. На крају, да вам јавим још и ово. Из Подгорице јавља ми један пријатељ, да су и тамо 15. о. м. варошки Турци чињели договоре, ако их усхтједну узети у низам, јер је и тамо дошао глас да ће Исмајил паша купити Турке у низаме, па су се Турци јако поплашили. Они се спремају да се и бију, ако дође до невоље, па се због тога старају, ђе да робље премјесте.

С БОСАНСКЕ ГРАНИЦЕ, 10 Јула. — И доиста као да ће се гласови о повратку крвопије митрополита Дионисије остварити. Ако се Дионисија у Босну поврати, то вјерујте да ће то за несрећни народ прави пораз бити, јер на стотине најизврснијих људи има, који крвопију никако дочекати не могу, нит дочекат смију, окром ако драговољно трагом Перовића и другова му поћи желе. Бивши заступник народа босанског у Цариграду, г. Јово Скобља, Ерцег, већ је домовину оставио и у Спљет се настанио. Крвопија Дионисија, Лијевљански кајмакам, а најпосље и аустрински конзуларни агент, пољски занешењак Десибински попели су се ваљаном Јови на душу, и све начине употребљују да га у Азију спреме, јер је Јово у стању себе и свој народ заступати, Будући да он предобро турску правду познаје, за то се он за времена осигура и суравој самовољи одпадника Дионисије, глупака кајмакама, као и занешењака Десибинског уклонио, у нади да ће у иноземству својим посреством себи и своме народу више користи починити моћи.

Вјерујте да страно пострквање данас у Босни главну улогу игра. Повод тому пострквању приписују добро обавјештени руско-турском пријатељству, на које многи мрко и попрјеко гледају. Такве начине употребила, и постојано на томе ради, неби ли бар а њеком мјесту у Турској устанак букнуо, јер би исти одма показати морао, у колико искрено пријатељство између Русије и Турске постоји. Аустрија тим поступцем намјерава то: да, ако доиста руско-турско пријатељство постоји, то ће Русија против слободе хришћански народа стати морати, и с тим ће своме утицају код истих народа конац учинити, јер ће се исти народи увјерити да им је Русија исти непријатељ, као што је и Турска, и тако би се хришћански народи к Аустрији обратили, и своју срећу од исте очекивали. Не постоји ли тјешње пријатељство између Русије и Турске, то ће Русија хришћанским народима помоћи морати, и на тај начин опет би се Турска Аустрији приближила.

Када хришћански народи особито Срби у Босни и Херцеговини Аустрију и њезина смјерања познавали неби, то би се они може бити од исте и завести дали, а тако вјерујте да ће јој сви покушаји безплодни остати. Народ особито у Босни и Херцеговини чека своје спасење једино од јуначке Црне Горе и Србије, а на Русију гледа као на брата, који ће му свагда братску руку пружити. Од Аустрије чека народ само несрећу, јер је Аустрија особито у последних двадесет година својим којекаквим неспретним поступцима показала, да је особито босански народ пре њеколико година своје спасење само од Аустрије изчекивао, и свагда је спреман био уз Аустрију пристати. Аустрија то није разумјевала, већ у задње вријеме обрати сву пажњу религиозном раздору, подупирући језуите, а к тому повласти своје консулиће, који заједнички с турским силецијама против бједног народа радише. И тако Аустрија тијем начином свој утицај промаши, и сад више начина нема, како се Аустрија истога дочепати може. Неке занешене главе још држе, да све изгубљено није, за то ће те наћи у Босни много аустријански посредника који јавно по народу тумарају. Русију, Србију пак и Црну Гору куде, и доказују да с ниједне те стране народ среће не чека, јер је само Аустро-Мађарска у стању народу у Босни и Херцеговини помоћи. Доцкан је сад, јер Аустрији нико више ништа невјерује.

Рођењу кнежева наслједника народ се јако радује и Бога моли да Српство под њим као његда под Душаном процвјета.

О радњи одбора за измирење религиозних раздора, могу вас с великим задовољством обавјестити, да исти одбор свој посао ваљано ради, и да ће с добрим плодом уродити, јер све то бољма напредује и више чланова има.

Прикупљање осветнички чета Турком јаде задаје. Чули сте за судар код Костајнице, и врло је вјероватно да ће се скорије важних догађаја породити. Турске власти употребљавале су све начине да такових чета што више буде, јер је то за њихову корист служило. Они су одма у Цариград јавили да се народ на устанак спрема, и да се већ у горама прикупља, за то треба да из Цариграда новаца спреме, како да се турске чете образују и бунтовничке гоне. Уз то све бацају Турци сумњу на најбогатије људе, исте похватају и похарају.

Може бити да ће се Турци у рачуну превариги, а и крајње би вријеме било. Истрага о догађају у Приједору још траја, а као да ће приједорским Турцим на зли пут бити, јер је дипломација своје прсте у исту ствар умјешала.

Аустријански конзуларни агент из Бањадуке Драганчић повратио се прије врјемена с допуста, јер су аустријански поданици из Бањалуке брзојавно преко генералног консулства у Сарајеву јавили, да ће Турци скорије све ђаурске куће попалити, и особито аустријанске поданике поубијати.

Пољак Десибински спрема се скорије на пут у Беч. Он ће у Бечу са својим опаким плановима пред Бајста изићи, Бајст треба да Бемдинског што скорије у Париз спреми, јер је исти за Паликућу не жели, да аустријанске користи у Лијевну заступа. О Амнести као што у њеким новинама јавише, још се ништа не зна.

Из КАДИЛУКА СТОЛАЧКОГ, 18. Јула.— И ја бих вам одавде имао много о насилију турском да пишем и јавим, као што видим да вам се то чини са свију страна нашега несретног народа и хоћу првом приликом, а сада вас молим да примите ово у ваш гласовити лист. (Ми баш умољавамо и вас и свакога пријатеља, да непропуштате ништа и да нам јавите о сваком догађају, јер има још људи, који не вјерују да је догрдило у Турској и који држе, да се може још чекати. У.)

У Стоцу кајмакан мецлис и Ачим мецлис, та два Мецлиса дозову Иктијара мецлиса олити сеоско управитељство, да се скела Клек отвори, а да се све остале скеле имају затворити, т. ј. Дубровник, Метковић, Спљет и Макарска. Ова четири мјеста, када се затворе: да би била ве-

лика фајда Турској, а навлаштито столачкоме кадплуку. Ова ствар како ја мислим, неби била Турцима од фајде, него они хоће само из злобе да предигну скелу из та четири мјеста, па за то зову, како сам рекао, Иктијар мецлиса, које је пада 66 села, и свакога зову лијепијем, а ко неће лијепијем, доћерају га на срамоту, да удари свој мур на мазбату коју ће послати у Стамбол. У тој мазбати доказују, да је сав народ од ово 66 села рад, да се скела отвори у Клеку и да је велика фајда Турској, а неће да кажу, да је на срамоту свијет сврнут, да своје мухуре ударе за ову ствар. Ствар ову можда ће ријешавати цар и ћесар, јер их они обојицу варају; цару неће да кажу, да су приморали свијет да удара мур а ћесар незна, шта су у Стоцу алчаски наумили.

Неправда се сада са свијем одомаћила код турскијех насилника. Они узимају по три бешлука на годину на свакога брава и поврх тога царска два гроша, они газе фукару, а пулитиком се држе и бране пред кануном, ама се фукара томе и нечуди, јер зна, да су то навикли, него се чуди, како смију да газе царски образ и кануне они, који су у његовој власти. Сада је више јарамазлука (неправде). него када је био башалук, ко је Башан прелазно могао је преживити док је био жив, а данас ко нема доста новаца он да има хиљаду правица, не море остати прав него увијек крив, а они криви с паром учини се праведан.

ЦЕТИЊЕ, 22. Јула. — У прошли уторак, на св. Илију, обдржан је свечано послије службе Божије, парастос бесмртноме јунаку, великоме војводи Мирку, који је био жртва злосретне колере, што прије четири године снађе Црну Гору. Чинодејствовао је преосвештени г. митрополит са овђашњијем овештенством, а присуствовала је Њ. Св. кнез Никола са својом пратњом и мноштво народа.

23. Јула. — Необична суша траје већ од толико времена у Црној Гори. Усјеви, који су у почетку били добра изгледа, сада су у врло рђавом стању. Народ се боји зле године и ако што скорије непадне угодна киша, оста ће сав зној и труд народа без плода.

— 24. Јула. — Из Цариграда јавља нам један пријатељ, да су и тамо наша браћа, која су већином из Далмације и Црне Горе, свечано прославили рођење првога кнежевића црногорскога. На свијема бродовима својијема — јер им је то њихова главна радња — развили су мноштво народнијех застава, које су тако за пуна три дана стајале, а за то вријеме свако вече било је освијетљење. Радост је била велика и одушевљење необично међу њима. Турско и аустријанско заступништво ово је јако изненадило, а особито је Турцима, велу, био ово велик јад и на срамоту морали су гледати у своме Стаболу ово необично весеље српско.

ПОЛИТИЧКИ ПРЕГЛЕД.

Има једна врло занимљива и важна појава од пошљедњијех дана. Листови мађарске владе и сви они, који њој служе, ударају од њекога времена на нашу народну странку у Аустроугарској, па „Заставу“ и на Милетића. При томе се наравно најсрамнијим срествима, а најобичније им је и то једнако потежу, како је у Новом Саду основана завјера против живота кнеза Михајила. „Застава„ је у 47. броју одговорила на то у једном врло одсудном чланку названом “Дакле фронт! мађарској „Реформи“. „ У томе чланку вели се од ријечи до ријечи: да „Реф.“ не тражи завјеру у Новом Саду, гђе би Мађари, да је трунка било, досад балвана нашли и од њих направили вешала и за Милетића и друге — него да је тражи у Будим-Пешти, у круговима својијех патрона; и кад Андрашијев лист и опет има образа такву сенку бацити на Нови Сад, то му ево јасније и гласније кажемо: да ми имамо основану сумњу, да су патрони „Реформе“ помјешани у речену завјеру и да између осталијех због тога не би ни смјели, баш да им је врховни суд годити хтјео, Карађорђевића дати осудити.

Кад имате куражи на невине сумњу бацати: зашто немате куражи, да подигнете тужбу против овакве обгужбе, коју вам „Застава“ пред цијелијем српскијем народом у очи баца? Није ли дакле и „Голос“ имао право што је казао, да је завјера противу кнеза Михајила била масло сусједнијех влада?“

Ово је доиста са свијем јасна тужба. И она је учинила велику сенсацију. И наши и страни листови говорили су о томе. Свак је држао, да гроф Андрашије мора тужити „Заставу“. Но за тијем се дуго чекала. Међутијем прашка „Политика“ наваљивала је баш на Андрашија: или да се опере или иначе остане под срамотом и кривицом. У једноме уводнем чланку своме вели, како је збачени бан Раух, главно оруђе политике Андрашијеве, морао подићи процес против „Заточника“, који га је јавно оптужио због преваре, па пита може ли и смије ли он, — Андрашије — остати под ђагом, да је кривац у убијству сусједнога владара, он министар-предсједник Његовога апостолскога Величанства? „Политика“ одговара да не смје никако, и да мора подићи парницу. И бечке новине донесоше доиста телеграм из Пеште, да ће гроф Андрашије подићи тужбу против „Заставе“, али одмах за тијем јављају исте новине, да Андрашије неће тужити Милетића, шта више да он полази на своје добро Теребеш. „Фатерланду“ телеграфишу из Београда, да је ушљед тога догађаја угарска влада управила на намјеспиштво врло енергичну интерпелацију, јер држи, да намеспиштво не може бити страно читавој ствари. Је ли и у колико је ово истина не можемо знати, но ствар је доиста озбиљна и ми држимо, да неће само на томе проћи.

Из Беча стижу још непрестано непоуздани гласови о поравнању владе Хохенвартове са Чесима. Час се вели да је измирење свршено и удешено и да се само очекује да њеке уставне формуларности пређе и у живот снупи, час опет каже се, да је оно застало и на такве препреке наишло, које одклонити треба. Свакако се види већ јасно, да се с тим толико разглашеним поравнањем навалице оклева и да се нешто иза кулиса бечке политике збива и удешава, што ће нас можда немило изненадити. Значајно је, шта један њемачки лист односно тог поравнања пише: Андраши, вели се тамо, како је чуо да је Хохенварт за министра наименован, похитао је одма у Беч да се лично о правцу нове политике обавести. Зна се да је исти у почетку велики противник поравнања са Чесима био, па с тим више сад у очи упада, што се гроф Андраши односно тог поравнања са свим ћутање завио. Мисли се, да се он са Хохенвартом споразумео, да њи двојица путем поравнања с Чесима само на то иду да државног канцелара госп. Бајста оборе, и да на његову столицу гроф Андраши сједне. Ако би заиста тако што у ствари било, а доста на то изгледа, онда би заиста било сажаљевати Аустрију и њену политику, која да би само г. Бајста оборила игра се и титра са животним питањем и правима једног целог народа. Таква политика тешко ће добрим плодом уродити. Ван тога би се чудили г. Андрашију, да му нису доста домаће незгоде и домаћи Раухови, или би можда желио да и чески народ са канцеларске столице каквим новим Раухом усрећи.

У Њемачкој а нарочито у Пруској на дневном је реду католичанство. Пруска влада нарочито сваким даном све решителније према клерикалцима поступа и подпомаже противнике папине непогрешивости.

И у француској скупштини клерикалци подлегоше. Петиција зладника пропала је и Тјер тим поступком добио знак повјерења од скупштине. Клерикални листови ни сами нетаје пораз своје странке. Између остали, клерикалан лист „Ипивер“ овако се јада: „Не треба се дуже варати, ствар светске власти папине у скупштини је пропала. Ми то признајемо у истини и жалости. Све су наше надежде пропале, посљедњу подпору своју изгубило је Папство у народу, па кога се још једино ослонити могло. У колико ум човечији предвидити може, ствар је наша изгубљена.

Очекује се поуздано, да Жил-Фавр из министарства иступи. Он ће да се врати у приватан живот као правозаступник париски. Општински су избори у Паризу свршени. Има ће само још накнадно да се њих 49 изберу. Од 31 који су већином изабрали спадају њи 25 међу новинаре париске а шесторица су одсудно републиканске боје. —

„Франс“ увјерава, да је Бисмарк обећо, да ће до 31. Августа војску њемачку из околине париске извући.

Размирица, која постоји између Грчке и Турске због тога, што велики везир Али-паша неће да призна новонаименованога грчкога посланика Трикупа у Цариграду, још није легла, нити има каквијех изгледа, да ће скорим изравнати. О наименовању другога посланика не говори се ништа, а досадањи заступник Рангава отишао је већ на своје ново определење у Париз.

Енглеска влада дошла је у велики сукоб с кућом лордовах. Влада је предложила кући законску основу о реорганизацији војске, а у основу је увела радикалну реформу, да се одселе не смију куповати официрска мјеста, већ да се имаду попуњавати струковнимн људи, путем редовитога промакнућа. Господска кућа сматра ту установу као атентат на устав, и закључила је након жестоке дебате, која је трајала пуних девет сатих, са 155 проти 135 гласовах, да се основа забаци. Јавно мнење је напетошћу изчекивала, што ће на то влада, по ова није пакапила попустити, сматрајући докинуће куповања официрске части, као корак одговарајући потреби и духу времена, те је световала круни, да на темељу закључка доње куће, докине споменуто куповање, и Гладстоне изјавио је 20. о. м. у сједници заступничке куће, да је краљица пристала на савјет, и да од 1. октобра о. г. престаје куповање части у војски.

Шпањолска министарска криза траје још. Вијести из Мадрида јављају, да је краљ наложио Серану да састави нови кабинет. Серано је поставио увјет и програм, да састави кабинет фузионистички, на што кано да није добио приволе, јер брзојав јавља да се Серрано одрекао повјерене му задаће. Сагоста свјетује на помирбу странках, Зорилла и Мартос се тому противе. Како је познато три су странке, унионисти, демократе и прогресисти, из којих састоје Кортес, којих ненаравна слога подигну савојску династију на престол, а овај ненаравни савез постаје све неспоснији, и све странке инстинктивно раде да се та ненаравна свеза разријеши. Младој династији слаб је изглед да ће се учврстити, јер Карлисти, Алфонсисти и Монтпенсиеристи ију непрестано проти њој и уставу. Вијести из Рима увјеравају да је гроф Баррал, талијански посланик у Мадриду, доставио подуљу ноту министру ванањских пословах Висконту-Вености, у којој слика садашње стање Шпаније и тежње разних странаках, па да у њој изриче велику бојазан о развитку стварих. Именито католичко-легитимистичка странка да настоји сближити се републиканцем. да владу стави у неприлику.

Умољавамо све оне гг. предплатнике, којијема је предплата истекла прошлијем мјесецом, да је што скорије понове, и тако исто и опет свакога родољуба да нас помогне предплатом и скупљањем предплатника.

ГГ. Скупљачима дајемо обични проценат.

Цијена листа назначена је на челу.

Уредништво.

С овијем бројем разашиљемо и 3. број „ЦРНОГОРКЕ“ свијема предплатницима „Црногорца.“ Надамо се, да ће је сваки као милу гошћу задржати. Ко је неусхтје примити, нека нам одмах поврати 1. и 2. број да знамо, коме ћемо је и даље шиљати.

Цијена је до краја године за предплатнике „Црногорца“ само 1 ф., — а за оне који хоће само „Црногорку,“ 1 ф. 50 нов.

Буде ли одзива, као што се надамо, ми ћемо онда „Црногорку“ издавати у већем облику, па од године, ако Бог да, и одвојемо од „Црногорца,“ као засебни лист.

Уред. „Црногорца.“

ПОЗИВ

на шесту редовну скупштину уједињене омладине српске.

Годишњи одбор омладински сазива овим шесту омладинску скупштину на 15. (27) августа о. г. лицим на велику Госпођу у Вршац, и позива све чланове уједињене омладине српске да речезог дана у одређено мјесто на скупштину дођу.

Из одборског састанку у Новоме Саду 1. Јула 1871.

Д.р Лаза Костић,
предсједник одбора.

Миша Димитријевић,
тајник одбора.

ЈАВНА ЗАХВАЛНОСТ.

Свијема онијема пријатељима и браћи, који су имали љубав честитати ми имен-дан, са овим захваљујем најсрдачније.

Цетиње, 22. Јулија 1871.

Илија Рамадановић.

Уредник СИМО ПОПОВИЋ. У државној штампарији на Цетињу. Властник Ј. СУНДЕЧИЋ.